

Tilsyn med Den. Men dette førte atter til, at Lunds Bisper syntes saa godt om Bornholm, at Kongen 1149 maatte overlade Dens 3 Herreder til Lunds Erkebispstol, og det varede heller ikke ret længe, før han ogsaa fik det fjerde, Rønne Herred, med, og dermed havde de lundiske Erkebisper hele Bornholm. Men dette Forhold, at Bornholm altsaa ikke kom til at staa under den danske Krone, men under den lundensiske Erkebisp, medførte ogsaa forandrede Stattesforhold. Da saaledes Tienden blev indført her i Landet, fik vi ikke Tiendepaalæg paa Bornholm som i det øvrige Land. Der er en pavelig Forordning af 1184, som siger, at der ikke maa tages Tiende af Kirke- og Klosterjord, og som følge deraf er der aldrig blevet udredet Kongetiende derovre hverken før eller siden, og Tienden til Kirker og Præster er lavere der end i det øvrige Land, fordi den der er baseret paa gamle Overenskomster. Men gaar man saa over til at undersøge, hvorledes Statterne forandre sig under Enevoldsmagtens Indførelse her i Danmark, vil man se, at da Abelen ikke længere opkræver Skatten, men derimod Enevoldstongen, gaar Regeringen over til at ansætte en ny Matrikel i 1664. Den ansætter man altsaa for hele Landet, og man faar saa derudaf 443,834 Tdr. Hartkorn, hvoraf Bornholm den Gang havde 7,978; men det var den Gang, man regnede en Tønde Hartkorn til 6 Skæpper i Stedet for nu 8. Denne Matrikel blev udarbejdet baade efter de gamle Fordebøger, som bleve indsendte omkring fra Godserne og Herregaardene til Regeringen, og paa Grundlag af Landgildeafgifterne, og i denne Matrikel vurderer man saa Jorden paa en anden Maade, end man senere har brugt. Det viste sig da, at Landgildeafgiften faldt meget forskellig paa de forskellige Steder, da der var mange Godser, der ikke havde ens Landgilde, og da der nu skulde paalægges ny Skatter, saa man, at det ikke kunde gaa at beholde den Matrikel, man havde udarbejdet, fordi Grundlaget var for uretfærdigt. Saa gik man til i 1681 — man blev først færdig dermed i 1688 — at ansætte den saakaldte gamle Matrikel, grundet paa Opmaaling og Vurdering af alle Landets Jorder, hvorved Hartkornet bliver saaledes reduceret, som man havde det til 1844, da vi fik den ny Matrikel, nemlig til 372,732 Tdr. Hartkorn. Men det bornholmske Hartkorn lod man staa, man forandrede ikke Skylbæjningen der, og derfor har man endnu paa Bornholm den gamle Landgildeafgift, som man næppe har andre Steder. Man har navnlig der en Smørstat efter Landgildeafgiften, og naar man slaar op i

Anmærkningerne til Finansloven, vil man se, at det ikke drejer sig om saa ganske lidt. Det er saadan noget som 72,632 Rd. Smør à 83 Dre, det indbringer ca. 60,000 Kr., og det vil paa vort Hartkorn sige noget som 9 Rd. Smør pr. Tønde Hartkorn. Det er mere end Gammelstat, Land- og Vigningsstat tilsammen. Det gamle bornholmske Hartkorn, der senere er steget til 8,780 Tdr., bliver man ved at beholde til 1844 og forandrer det saa derhen, at det den Dag i Dag kun udgør $\frac{2}{3}$ mod en hel Tønde almindelig dansk Hartkorn, eller nøjagtig 49,600 Kv.-Alen boniteret Normaljord mod 72,000 Kv.-Alen. Jeg skal nu paavise, hvorledes Statterne ere forskellige paa Bornholm og i det øvrige Land. Paa Bornholm er Gammelstaten efter Professor Falbe-Hansens Opgivelse i Danmarks Statistisk 4de Bind 2 Rdl., altsaa 4 Kr., Landskatten 12 Skilling eller 25 Dre, Vigningskatten 44 Skilling eller 92 Dre, alt pr. Tdr. Hartkorn, det er 5 Kr. 17 af disse faste Statter pr. Td. bornholmsk Hartkorn. Men Gammelstaten paa en almindelig dansk Td. Hartkorn er 6 Rdl. 80 Skilling, altsaa 13 Kr. 66 Dre, Landskatten er 60 Skilling, eller 1 Kr. 25 Dre, Vigningskatten 1 Rdl. 24 Skilling, altsaa 2 Kr. 50 Dre pr. Td., det giver i det hele 17 Kr. 41 Dre pr. Td. almindelig dansk Hartkorn mod 5 Kr. 17 Dre pr. Td. bornholmsk Hartkorn. Regne vi nu, at en Td. bornholmsk Hartkorn kun er omtrent $\frac{2}{3}$ af en Td. almindelig dansk Hartkorn, saa faa vi 7 Kr. 51 Dre paa Bornholm pr. Td. almindelig dansk Hartkorn, medens der svares 17 Kr. 41 Dre pr. Tønde i det øvrige Land. Derved vil man kunne forstaa, at naar man til Kommunerne faar overdraget $\frac{1}{3}$ af Gammelstaten, hele Land- og Vigningskatten og $\frac{3}{4}$ af Bygningsafgiften, maa det blive meget ugunstigt for Bornholm. Statterne for Købstæderne derovre er ogsaa betydelig lavere, idet Bygningsafgiften efter Forord. 1ste Oktober 1802 kun opkræves med Halvdelen mod andetsteds i Landet. Man kan derfor let regne ud, at hvis dette Forslag skulde blive til Lov derovre, vilde vi komme til at give 82,000 Kr. i Skat til Staten og kun faa 35,000 Kr. igen til Kommunerne; vi vilde altsaa komme til at give over 100 Procent mere, end vi fik, og det kunde vi ikke staa os ved. (Afbrydelse.) Ja, det er værre end i Kjøbenhavn. Jeg indrømmer ganske vist, at det er fuldstændig rigtigt, at vi lige siden 1658 have haft store Statteprivilegier. Schlegel meddeler derom i sin Statsret, at efter at Bornholm i 1658 havde afslået det yndeste Aag, rejste 11 Bornholmere over til Hans